

УДК 332.122

В. П. Приходько,

Заступник голови Закарпатської обласної державної адміністрації, к.і.н.

ПРИНЦИПИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Анотація. Досліджено принципи регіональної політики економічного зростання. Доведено, що основним напрямом активізації інвестиційної діяльності має бути державний курс на стабілізацію економіки, нарощування конкурентоспроможного потенціалу регіонів.

Ключові слова: інвестування, політика, потенціал, регіональна економіка, стабілізація.

Annotation. The analysis of the principles of regional policy of economic growth. It is shown that the main direction of intensification of investment activity should be public policy of stabilizing the economy, increasing the competitive potential.

Keywords: investing, politics, potential regional economy, stabilization.

Вступ

Інвестиційний потенціал в регіональній економічній політиці охоплює всі складові суспільного виробництва. Однак першочергова увага приділяється трансформації відносин власності й підприємництва, інвестиціям та структурно-інноваційній перебудові галузей матеріального виробництва, соціального розвитку й ринку праці, фінансового ринку та грошового обігу, зовнішньоекономічної діяльності. Ці питання формують основний зміст трансформаційних процесів в регіональній економіці. Водночас, з огляду на особливі умови реформування, інвестиційний потенціал в регіональній економічній політиці повинен мати багатоцільовий характер, тобто поєднувати в межах комплексу здійснюваних державою різнопланових заходів, спрямованих на досягнення протилежних цілей, динамічну збалансованість заходів, прогнозування результатів і своєчасне коригування впливу з метою усунення негативних наслідків.

Проблеми інвестиційного потенціалу на національному та галузевому рівнях досліджуються як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Серед зарубіжних науковців слід відмітити праці Г.Дж. Александера, Дж. Бейлі, Л.Дж. Гітмана, М.Д. Джонка, П. Самуельсона, А. Сміта; вітчизняних – О.М. Алімова, О.І. Амоші, В.Д. Базилевича, І.А. Бланка, М.П. Бутка, О.Д. Василика, В.М. Гейця, Б.М. Данилишина, О.М. Іваницької, Д.В. Карамішева, М.Х. Корецького, О.С. Поважного, С.Ф. Поважного, А.М. Федоришевої та інших.

Постановка завдання.

Сьогодні для безлічі країн, що не входять до промислово розвинених, а також для України актуально залишається проблема теоретичного, а потім і практичного інвестиційного забезпечення прискореного науково-технічного розвитку в умовах політичної нестабільності, соціальних і природних катаклізмів. Також недостатньо дослідженими є принципи інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці.

Виклад основного матеріалу.

Інвестиційне забезпечення є одним із пріоритетних завдань державної політики будь-якої країни. Воно, насамперед, залежить від ефективності функціонування виробничих галузей країни, за рахунок яких відбувається формування виробничого потенціалу в державі та забезпечення сталого економічного зростання. Від обсягів виробництва промислових і продовольчих товарів, їх асортименту, якості та ціни залежить не лише рівень життя населення, але й його фізичне виживання, стан здоров'я.

Розробка механізмів інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці має включати систему методологічних принципів, що відображають певні закономірності її розвитку. Процес інвестування ґрунтується на низці принципів, дотримання яких є необхідною передумовою ефективності інвестицій. Базові принципи інвестування сформульовані Л.Дж. Гітманом і М.Д. Джонком. Комбінаторність їх застосування в різних галузях економіки дає можливість одержати максимальний ефект від вибору напрямів інвестування. Їх адаптація стосовно вітчизняних умов інвестування, а також узагальнена точка зору ряду авторів на принципи ведення інвестиційної діяльності сьогодні дає можливість виділити сукупність цих принципів в систему, а саме [1]:

- принцип ефективності інвестицій обумовлює необхідність перевищення кінцевого економічного результату, що отримано від реалізації інвестиційного проекту, над витратами на його розробку;
- принцип граничної ефективності інвестування. Суть цього принципу полягає у тому, що існує взаємозв'язок між процесом вкладення капіталу і відповідними цьому вкладенню показниками ефективності. Здійснюючи певні капіталовкладення, настає момент, коли їх додаткова кількість не впливає на зростання економіки. Звідси необхідність точно обчислювати оптимальний рівень обсягів інвестицій без марної витрати ресурсів, які не приносять додаткового ефекту;
- принцип комплексної оцінки ефективності капітальних інвестицій. Існують різні варіанти оцінок ефективності: наприклад, при порівнянні відносних витрат виявляється найбільш вигідний проект (спирається на вартісну оцінку, що в умовах високого рівня інфляції є недостатнім для ухвали рішення відносно кращого проекту вкладення інвестицій); поправки до такого варіанту доповнюються розробкою технічних і соціальних оцінок ефективності капітальних інвестицій;
- принцип початкової свободи у виборі об'єктів інвестування полягає у тому, що спочатку інвестор має ширший вибір варіантів вкладення вільних фінансових ресурсів, чим тоді, коли він вже здійснив перший крок. Його свобода звужується у зв'язку зі вступом у смугу ризиків, яка неминує наступати після вибору інвестиційного проекту і породжує певний ризик втрат в разі невдало вибраного рішення;
- принцип адаптаційних витрат, до яких відносять всі витрати, які пов'язані з адаптацією до нового інвестиційного середовища. Можуть бути виражені як в грошовому виразі, так і в об'ємі продукції, яку недовипустили, від модернізації виробництва, від перепідготовки кадрів для налагодження або роботи на новому устаткуванні, існуванні певного тимчасового лага від ухвалення рішення про нові проекти інвестування до початку його практичної реалізації;
- принцип мультиплікатора ґрунтується на необхідності обліку міжгалузевих зв'язків;
- принцип концентрації передбачає концентрацію інвестицій на одному або невеликій кількості проектів при низькому ступені ризику і високій ефективності у майбутньому. Концентрація інвестицій дозволяє скорочувати терміни реалізації інвестиційних проектів;
- принцип поглибленої спеціалізації полягає в тому, щоб при виборі інвестиційного проекту для будь-якого регіону повинна враховуватися спеціалізація регіону, що визначається концентрацією тих або інших галузей і наявністю базових галузей в різних сферах економіки, і неодмінно буде поглиблюватися в процесі реалізації інвестиційного проекту. Проблема поглиблення спеціалізації полягає в наявності бази розвитку. При невірному виборі спеціалізації почнуться перекося в структурі економіки регіону;

– принцип пропорційності. На його основі визначаються напрями інвестиційної діяльності (наприклад, на основі балансів матеріальних потоків), які забезпечать зростання експортної складової регіону і зниження імпорتنної складової;

– мережевий принцип інвестування. Інвестиційна діяльність пов'язана із фінансовими ризиками. Для зниження інвестиційних ризиків необхідне розсіювання інвестицій не тільки по формах та галузях, але і за типами відтворення: нове будівництво, розширення, реконструкція, технічне переозброєння пріоритетних галузей;

– принцип системності полягає в здійсненні процесу реалізації інвестиційного проекту як єдиної системи, яка включає ряд підсистем і елементів для досягнення мети проекту. Свої економічні інтереси при реалізації процесу інвестування мають інвестори, підприємства, проектні і будівельні організації, банки, страхові фірми, проте всі зусилля їх повинні бути спрямовані на досягнення загальної мети проекту. Крім того, принцип системності припускає необхідність взаємопов'язаності і підлеглості інвестиційних проектів розвитку підприємства з елементами зовнішнього й внутрішнього середовища;

– принцип збалансованості ризиків необхідно дотримувати, коли йдеться про особливі ризиків інвестиції, які доцільно фінансувати за рахунок власних засобів (чистий прибуток та амортизаційні відрахування), або самофінансування;

– принцип оптимальності відображає необхідність вибору з декількох варіантів інвестиційних проектів найкращого;

– принцип безперервності і динамічності обумовлює потребу коректування інвестиційних проектів під час надходження нових даних про об'єкт інвестування, а також розрахунок оцінки результатів від їх реалізації в динаміці, тобто з урахуванням минулих показників і минулого стану об'єкту;

– принцип варіантності обумовлює необхідність розробки диференційованих варіантів інвестиційних проектів, виходячи з різних варіантів зовнішнього і внутрішнього середовища певної підприємницької структури.

Взагалі питання про необхідність відокремлення правового і законодавчого забезпечення механізму формування та реалізації інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці від безпосередньо господарсько-правового механізму регулювання реальних інвестиційних відносин актуалізує, в свою чергу, питання про необхідність формування національної інвестиційної доктрини. Саме її положення мають бути покладені в основу інвестиційної політики держави, з якої, в свою чергу, має бути викристалізовано саме правову інвестиційну політику, і яка в свою чергу має бути покладена в основу законодавчої політики держави у сфері інвестиційного розвитку.

Певною особливістю цієї низки видів суспільно значимої діяльності є необхідність координації, синхронізації елементів названої системи, що має забезпечувати необхідні параметри інвестиційного розвитку економіки. Важливо звернути увагу, що цей ланцюг послідовно пов'язаних етапів соціально значимої діяльності має бути координованим саме через діяльність владних органів держави. Слід зазначити, що така її координаційна функція має не тільки послідовний вимір, але і контекст паралельної пов'язаності об'єктів державного впливу. Так, звичайно, що інвестиційна доктрина є складовою загальної економічної доктрини, а інвестиційна політика є складовою економічної політики, що знаходиться у системно-структурних взаємозв'язках із промисловою, зовнішньоекономічною, інноваційною, податковою видами економічної політики держави. В свою чергу, правова інвестиційна політика є, а точніше, має бути складовою правової економічної політики і правової політики держави як такої.

Важливою умовою інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці має бути додержання принципу, що має отримати назву – інвестиційного плюралізму. Фактично маємо виходити із неможливості в сучасних умовах вирішувати завдання розвитку за рахунок інвестиційного ресурсу однієї категорії інвесторів (державна, місцеві органи влади, юридичні особи недержавної форми власності, громадяни, іноземні інвестори тощо). Винятки можуть бути, але за загальним принципом в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів, їх залучення передбачає використання різних джерел, що створює певну стабільність інвестиційної діяльності в регіоні. Саме тому інвестиційний потенціал в регіональній економічній політиці майже в усіх сферах за окремими винятками має ґрунтуватися на законодавчому забезпеченні принципу інвестиційного плюралізму.

Враховуючи комерційний господарсько-правовий характер інвестиційної діяльності за своєю природою, що однак не виключає правомірність її існування з метою досягнення соціальних ефектів, логічним має стати визначення пріоритету в інвестиційній політиці держави оплатного характеру відносин, в першу чергу, – якщо вони здійснюються за рахунок публічної власності (коштів державного та місцевого бюджету, прав власності українського народу на природні ресурси, в тому числі і інвестиції держави в об'єкти державного сектору економіки).

Принциповою особливістю сучасного інвестиційного процесу має стати визнання держави як ключового інвестора найбільш соціально важливих видів виробництва, особливо враховуючи необхідність забезпечення інвестиційного характеру інвестування, економічної та інформаційної безпеки держави тощо. Визнання останньої саме як вагомий інвестор на інвестиційному ринку країни, а не тільки як суб'єкта публічної влади, що встановлює нормативно-правове регулювання функціонування такого ринку і виконує роль його стимулятора, передбачає ретельну розробку механізмів участі держави як інвестора в названих відносинах, її співвідношення з іншими суб'єктами інвестиційної діяльності [4].

Активна участь держави у функціонуванні інвестиційного ринку України, дозволяє досягати цілої низки цілей. По-перше, перспективного в економічному плані використання коштів та інших об'єктів права публічної власності. По-друге, гарантування інвестиційного забезпечення найважливіших для суспільства видів виробництва, об'єктів інфраструктури, окремих науково-технічних проектів. По-третє, створення через безпосередню участь держави в інвестиційних процесах додаткової впевненості приватних інвесторів у перспективності інвестиційної діяльності щодо визначених об'єктів. По-четверте, забезпечення державного контролю за внутрішніми, в тому числі, корпоративними процесами щодо об'єктів інвестування з метою забезпечення суспільних перспективних інтересів в їх функціонуванні.

Однією з найважливіших засад інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці є забезпечення гармонійності інтересів інвесторів, враховуючи дві раніше названі умови: забезпечення інвестиційного плюралізму як невідворотного пріоритету в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів і забезпечення активної, експансивної ролі держави в інвестиційній діяльності, з необхідністю досягнення публічних інтересів в процесі функціонування інвестиційного ринку. Слід виходити з того, що інвестиційний потенціал держави є обмеженим, і досягнення публічних інтересів в економіці шляхом її прямої участі як безпосереднього інвестора поза широким залученням недержавного інвестиційного потенціалу – неможливе. Саме тому активізація державного інвестування має відбуватися за рахунок таких правових форм та механізмів, що не тільки не виключають, але передбачають широку участь приватних інтересів, для яких участь держави має стати додатковим стимулом ефективної інвестиційної діяльності [2].

Таким чином, формуючи політику на інвестиційному ринку країни як такому, в його окремих секторах або регіонах, необхідно виходити (як показують результати дослідження) з низки обов'язкових умов, що мають принциповий дії формування інвестиційного законодавства характер, а саме забезпечення: інвестиційної безпеки економіки країни; контролю за іноземними інвестиціями та їх впливом на економіку; інвестиційного плюралізму; активної і впливової ролі держави саме як інвестора національної економіки; оплатного, економічно ефективного характеру державних інвестицій; синергетики поєднання державних і приватних інвестицій; урахування змісту інших напрямків економічної політики при формуванні інвестиційної політики держави; виходячи із необхідності забезпечення пріоритету власного інвестиційного потенціалу суб'єктів господарювання, що має бути використаним у формі інвестування.

У загальному вигляді, вся система принципів інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці може бути представлена наступним чином: обов'язковість та перманентність існування правової інвестиційної політики; забезпеченість функціонування правової інвестиційної політики механізмами юридичної відповідальності за порушення порядку її формування та реалізації; використання принципу інвестиційного плюралізму у функціонуванні та регулюванні усіх сегментів інвестиційного ринку; забезпечення пріоритету інноваційного інвестування і інвестування в об'єкти, що визнані державою стратегічними, і з повним циклом виробництва кінцевої продукції; обмеження експорту інвестицій з регіонів України; пропорційність правового забезпечення, зокрема, засобами державної підтримки, джерел формування інвестиційної пропозиції у відповідності до їх питомої ваги у функціонуванні інвестиційного ринку: з першочерговим правовим забезпеченням процесу трансформації власних коштів підприємств у інвестиційний ресурс; першочергове правове забезпечення: процесу трансформації грошових коштів, що надходять в регіони від громадян, які працюють за кордоном, в інвестиційний потенціал; розвитку та концентрації капіталу інвестиційних посередників; активної ролі держави як регулятора, суб'єкта та учасника інвестиційних відносин; пріоритету оплатного характеру державних інвестицій; синергетики державного і приватного інвестування спільних інвестиційних проектів; іноземного інвестування в масштабні інвестиційні проекти в межах державно-приватного партнерства із застосуванням заходів протидії корупції; забезпечення та посилення інвестиційної безпеки країни; моніторингу та контролю за іноземними інвестиціями в регіонах України та обсягом їх реального впливу на економіку країни; мінімізації інвестиційних ризиків засобами державної підтримки; реалізації тільки тих інвестиційних проектів, що відповідають екологічним стандартам; синергетичного ефекту від системної взаємодії засобів інвестиційної політики та засобів інших напрямів економічної політики держави, зокрема, структурно-галузевої, грошово-кредитної, податкової, амортизаційної тощо; виводження механізмів юридичної відповідальності органів державної влади та посадових осіб за невиконання завдань Державної Програми інвестиційного розвитку країни.

Запропоновані наукові підходи і принципи забезпечують ефективність інвестиційної діяльності, яка сприяє стійкому та пропорційному розвитку регіонів, підвищенню зайнятості населення, зростанню його доходів.

Визначення пріоритетних сфер та об'єктів інвестування, які повинні відповідати стратегічним національним інтересам у виробничій сфері, та завдань, які впливають із сучасного стану та структури економіки, є важливими питаннями інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці в період кризової ситуації та пошуків шляхів виходу з кризи.

Для подолання фінансово-бюджетної кризи і збільшення інвестиційної привабливості поселень із значним історико-культурним та рекреаційним потенціалом необхідною є зміна господарської структури, що дає змогу створити передумови для успішного виконання ними туристсько-рекреаційних функцій, а також функцій соціального обслуговування населення. Обмежений розвиток промисловості в таких містах повинен відбуватися згідно екологічних вимог. Для реалізації такого курсу доцільно ширше використовувати позабюджетні джерела, зокрема фонду підтримки муніципальних утворень [5].

В умовах конкурентного ринкового середовища усе гостріше відчувається потреба в прискореному розвитку технополісів, технопарків, інноваційних центрів й інших новітніх форм територіальної організації розселення, а також в активізації наукових досліджень у цій сфері й розвитку наукомістких виробництв. Основою їхнього розвитку в Україні могли б стати саме приміські зони великих індустріальних агломерацій – наявність кваліфікованих кадрів, значний розвиток соціальної й інженерно-комунікаційної інфраструктури, а в ряді випадків і працюючої моделі науково-виробничого центра з компактно розташованими на одній території науково-теоретичним центром, конструкторськими бюро і заводами-виробниками свідчать про високий рівень готовності цих систем розселення до рішення наукових завдань [3].

Відповідно до чинного законодавства саме на рівні міських поселень повинні бути задоволені всі соціальні потреби населення - у житлі й житлово-комунальних послугах, охороні здоров'я, соціальному забезпеченні та ін. Існуюча дохідна база бюджетів більшості міст не дозволяє їм виконувати покладені на них функції, хоча саме на рівні місцевого самоврядування повинні реалізовуватися функції щодо задоволення життєвих потреб населення й для цього повинна бути створена відповідна фінансово-ресурсна база.

Для визначення реальних фінансових потреб поселень повинні бути використані регіональні соціальні стандарти, що враховують природні й економічні особливості різних населених пунктів. При формуванні дохідної частини бюджетів міст доцільно закріпити за ними прибутковий податок з фізичних осіб, податок з майна (нерухомості). Необхідним є збереження ряду місцевих податків, що виконують, головним чином, регулюючу функцію: насамперед, це стосується плати за забруднення навколишнього середовища. Важливим додатковим джерелом наповнення місцевих бюджетів повинні стати й неподаткові доходи, зокрема, від довгострокової оренди муніципальної землі (земельних ділянок під забудови та інші види діяльності).

Основним напрямом активізації інвестиційної діяльності повинен бути державний курс на стабілізацію економіки, нарощування її конкурентоспроможного потенціалу регіонів. У відповідності з цією стратегією повинні одержати державну підтримку галузі пріоритетного розвитку, а також відповідні території, найбільш сприятливі для розвитку цих галузей. Для цього в містах і селищах міського типу необхідно забезпечити: створення середовища, що сприяє підвищенню інвестиційної активності (на основі правового й податкового регулювання ринку інвестицій); поліпшення транспортної доступності; розвиток інженерно-комунікаційної інфраструктури; створення умов для професійної підготовки кадрів необхідних спеціальностей і кваліфікації; виявлення можливостей розширення й диверсифікації виробництва; створення державної системи гарантування інвестиційної діяльності, зниження інвестиційних ризиків; інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності.

Для створення сприятливого інвестиційного середовища в поселеннях необхідним є розширення прав органів місцевого самоврядування щодо надання податкових пільг інвесторам, а також формування цільових інвестиційних програм державного бюджету. Для розвитку транспортної й інженерно-комунікаційної інфраструктури, що є однією з умов залучення інвесторів, необхідною є державна підтримка (шляхом залучення бюджетних коштів по цільових програмах) та система державних гарантій інвесторам. Підвищення транспортної доступності поселень повинно стати умовою вирівнювання їхніх стартових умов щодо покращення інвестиційного клімату.

Висновки

Доведено, що формуючи інвестиційний потенціал регіональних соціально-економічних систем, необхідно виходити з низки принципів, а саме: обов'язковість та перманентність існування правової інвестиційної політики; інвестиційний плюралізм у функціонуванні та регулюванні усіх сегментів інвестиційного ринку; забезпечення пріоритету інноваційного інвестування; забезпечення пріоритету інвестування в об'єкти, що визнані стратегічними; забезпечення активної ролі держави як регулятора, суб'єкта та учасника інвестиційних відносин; забезпечення синергетики державного та приватного інвестування із застосуванням заходів протидії корупції; забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків засобами державної підтримки; забезпечення синергетичного ефекту від системної взаємодії засобів інвестиційної політики та засобів інших напрямів економічної політики держави, зокрема, структурно-галузевої, грошово-кредитної, податкової, амортизаційної.

Література

1. Гитман Л.Дж. Основы инвестирования [Текст]: пер. с англ. / Л.Дж. Гитман, М.Д. Джонк. – М. : Дело, 1997. – 991 с.
2. Груба Г.І. Розвиток інноваційної діяльності в Україні: теорія, методологія, стратегія державної політики: [монографія] / Г.І. Груба. – К.: ТОВ „ДКС центр”. , 2009. – 364 с.
3. Жаліло Я.А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилук, Я.В. Белінська. – К.: НІСД, 2005. – 388с.
4. Інфраструктура інвестиційного розвитку / [за ред. П.І. Гайдуцького] – К. : Міленіум, 2010. – 218 с.
5. Корецький М.Х. Активізація діяльності інвесторів на фондовому ринку / М.Х. Корецький // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 1. – С. 7-9.

Стаття надійшла до редакції 21.06.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"